

מערכת עבם-אלי-חלפה

אתה תקבל את הפיקוד על הקורפוס ה-13 ותאר-גן את מערך ההגנה שלך באופן כזה שתוכל להביס את רומל מבלי שאתה עצמך תפגע יותר מדי. דבר זה חשוב, משום שאני כבר עוסק ביצירתו של קורפוס שלישי — הקורפוס ה-10, שיהיה מורכב ברובו משריון — ואבידות גדולות במערכה הקרובה תפגענה בתכנית זו. בדעתי לאמן קורפוס זה, לארגנו — ואח"כ נכה את רומל אל החומש ונסלקו אל מחוץ לגבולות מצרים. (אלה היו המילים שאמר).

אז המשיך: „כאשר הגעתי מצאתי שהתכנית הקיימת היתה לערוך נסיגה נוספת (כפי הנראה של האגף השמאלי) מן המערך של אל-עלמיין. שינוי תי כל זאת והוצאתי פקודה שנלחם — ואם יהיה צורך בכך, נמות — בעמדות שאנו תופסים עכשו; לא תהיה שום נסיגה נוספת. ודאי לי שפקודה זו היתה לה השפעה מעודדת על רוח הגייסות.

„התכנית הנוכחית לגזרתו של הקורפוס ה-13 אינה מוצאת חן בעיני. תבדוק אותה ותכניס כל שינוי שתמצא לנכון. לדעתי השטח החיוני להגנה בגזרה זו הוא רכס על-אל-חלפה. הדיביזיה ה-44, אשר מתקדמת כעת לעבר החזית, נצטווה להתחפר במקום זה.“

אח"כ המשיך לתאר לי את תכניתו למערכת אל-עלמיין. הדבר המעניין הוא בכך שעל אף היותו במצרים שלוש ימים בלבד, תפש גנרל מונטגומרי תפישה מושלמת את המצב; והתכניות שתיאר לי, לקראת מערכת אל-עלמיין, לא שונות אח"כ במידה ניכרת.

תכונות מיוחדות ללחמת מרבר

ידיעותי על התכונות המיוחדות של לחימה במדבר היו מועטות, אם כי עשר שנים לפני-כן העברתי שם סדרת אימונים של פלוגה ושל גדוד. תוך כדי נסיעה אל מפקדת הקורפוס ה-13, שוחחתי על לחמת מדבר עם קצין המבצעים העוזר, אשר נשלח לקראתי לשמש לי כמורה דרך.

בדעתי לספר את תולדות מערכת עלם-אל-חלפה כסיפור-מעשה אישי משום שאני סבור שזו הדרך הנוחה ביותר להבין מבצע זה.

ב-15 באוגוסט 1942 בשעה 8 בערב הייתי יושב במפקדתי אשר בניו-קאסל — כמפקד דיביזיית השריון ה-9. קיבלתי הודעה להתייצב מיד בלונדון, מסרתי את הפיקוד לסגני — ויצאתי ללונדון ברכבת הלילה. בבוקר היום ה-17 באוגוסט ירדתי ממטוסי במצרים ופניתי מיד למפקדתו של הגנרל מונטגומרי, במדבר. היה זה שלושה ימים לאחר שהגיע למצרים וטלגרף לי — וביקש שאבוא אליו. הוא לקח אותי אל קרון-המפות שלו ופרש לפני את הערכת-המצב דלקמן:

הערכת-המצב של הגנרל מונטגומרי

שני הצבאות עומדים עתה זה לעומת זה בחזית באורך של 40 ק"מ בערך. כל אחד מהם מוגן ע"י שדות מוקשים. היתרון העיקרי שבהיערכות זו הוא בזה שהאגפים מובטחים למדי משום שהים נמצא מימיננו ושקע קטרה (Quatara Depression) — משמאלנו. אם כי העבירות בשקע טובה למכוניות משורינות או לג'יפים בודדים, לא תעמוד בפני מעברם של כלי-רכב רבים — כיון שהשטח מכוסה בחול קל וטובעני, אשר הולך ומתרכך, הולך ושוקע, ככל שמרבים לסוע בו. מכאן שהמערכה הבאה תהיה מערכה של התנגחות ישירה, כיון ששום צד אינו יכול לנקוט בתחבולה טקטית מחוכמת.

הארמיה ה-8 ערוכה כשהקורפוס ה-30 מימין וה-קורפוס ה-13 משמאל. חזיתו של הקורפוס ה-30 הנה מוצקת למדי. אולם, הגייסות שבידי אינם מספיקים כדי להחזיק את החזית כולה בכוח ניכר, על-כן הכנף השמאלי של הקורפוס ה-13 משתרע על פני הקרקע בדלילות. הערכתי היא כי רומל ינסה לערוך התקפה אחרונה אחת, בכל העצמה שבידו, כדי לכבוש את אלכסנדריה — ושמאמץ עיקרי זה יעשה בגזרתו של הקורפוס ה-13.

ה"קורפוס־האפריקאי הגרמני" המפורסם נמצא מאחורי קורהחזית, כעתודה. הוא היה מורכב מדיביזיות ה"פנצר" (דיביזיות שריון) ה־15 וה־21 ומה־דיביזיה הקלה ה־90. דיביזיה אחרונה זו היתה העור־שה במלאכה כדי לספק את צרכיו של השריון הגר־מני. היתה זו דיביזיה לוחמת ממדרגה ראשונה, אשר ברגיל היה תפקידה לספק מסך עשן, שמאחוריו יוכלו הטנקים להתכנס — או לספק הגנה אגפית לכלי־הרכב ה"רכים"¹, אשר נתלוו אל ה"קורפוס האפרי־קאי". נוסף לאלה היו בעתודה גם 2 דיביזיות שריון איטלקיות — "ליטוריו" ו"אריאטה". אם כי ברשותן של שתיים אלה נמצאו 281 טנקים, היה הטנק הא־טלקי רכב־לחימה כה עלוב שלא היה עשוי להביא תועלת כלל — חוץ מפגיעה בכלי־רכב "רכים".

(ב) כוחותינו: בגזרה הצפונית החזיק הקורפוס ה־30, שהיה מורכב (מימין לשמאל) מהדיביזיה האוסטרלית ה־9 (דיביזיה מנוסה וקשיחה, אשר הביאה מסוריה לקחת חלק בקרבות המדבר), הדי־ביזיה הדרום־אפריקאית והדיביזיה ההודית ה־5. שתי נקודות המפתח בגזרה זו היו:

(1) דרך־החוף־המדברית (כאן המקום לציין כי ככל שיכלו צבאות לפעול במדבר עצמו, נזקקו בסופו של דבר להשתמש בדרך זו לרוב־רובה של התובלה הכבדה שלהם).

(2) רכס רואיסאת, שנמצא מדרום לדרך־המדבר, בסמוך לה — ושלט עליה.

נראה היה לי ששום התקפה לא יהיו לה סיכויים להצליח באגף זה, היינו בחזיתו של הקורפוס ה־30

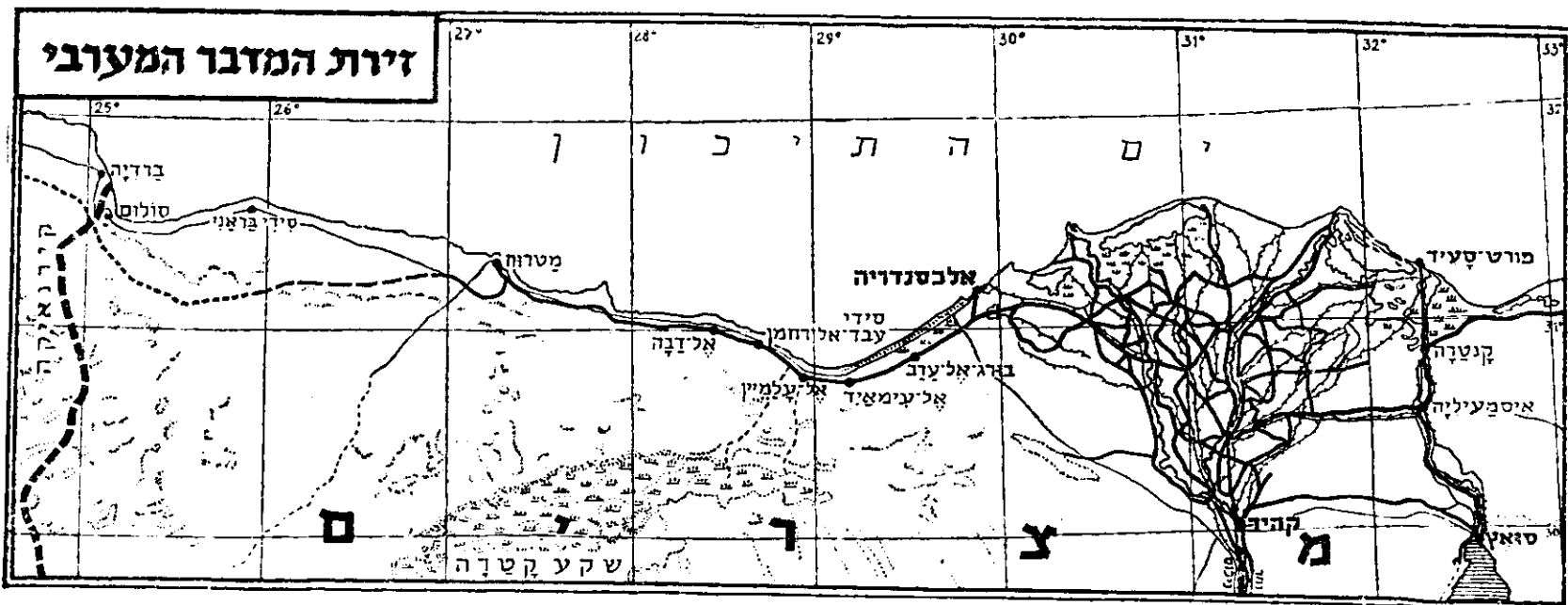
(1) כלי־רכב "רכי־עור", או "רכים" — הכונה לרכב חסר שריון. — המער.

המדבר היה ארץ־מצוקה לחיל־הרגלים, משום שלא היה בו מסתור מראיה. בדרך כלל החזיקו הרג־לים בעמדות שהיו מוגנות ע"י שדות מוקשים, שהיו מערך היקפי בעל ארבע צלעות. במקרה שנדרשו לתקוף, יכלו לבצע זאת רק בחסות החשכה (בלילות ירח) — או ביום, אם ניתן לעזרתם עשן בכמויות גדולות מאוד. לכן הכל היה תלוי בעוצבות השריון. בדרך כלל נהגו הטנקים לחסות לחניית־לילה כשהם מובטחים על־ידי עמדות הרגלים — אשר עד לבואו של הגנרל מונטגומרי, כאשר נתהווה מערך עמדות רצוף יותר, בחזית אל־עלמיין הצרה־יחסית, נקראו בשם "קופסאות" "Boxes". משם היו נוהגים לצאת לקרב נגד שריון האויב. הטנק היה "מלכת־שדה־הקרב" ומבחינה זאת נמצאנו נחותים במידה ניכרת לעומת האויב, נחיתות שאתארה להלן.

כשהגעתי למפקדתי פתחתי בהתייעצות נחפזת עם ראש מטה הקורפוס ועם קצין המבצעים של הקור־פוס. וזה המצב שמצאתי:

המצב הקיים

(א) אויב: גייסות האויב, בפיקודו של פלדמרשל רומל, היו מורכבים חלקם גרמנים וחלקם איטלקים. הגיזרה הצפונית של החזית, משני עבריו של כביש־החוף המדברי, המוליך מערבה אל קירנאיקה, היתה מוחזקת ע"י דיביזיות הרגלים הגרמנית ה־164 — דיביזיה טובה ומוצקה, אולם לא מצטיינת במיוחד. בשאר חלקי החזית פוזרו יחידות של בריגדת־הצנ־חנים־המוגברת הגרמנית "רמקה" בין העוצבות האי־טלקיות. האיטלקים שמנו 9 דיביזיות היו מאורגנים בשלושה קורפוסים. פרט לדיביזיה אחת, "פולגורה" (דיביזית צנחנים), היו הגייסות האיטלקיים בעלי רמת־לחימה נמוכה; ואילו רמתה של "פולגורה" היתה שווה לזו של פורמציה גרמנית.

זית השריון ה-7 — וכרזרבה לה — נמצאה בריגדת השריון ה-22, אשר היתה חלק מדיביזיה זו. מבין העוצבות שברשותנו היתה בריגדת-שריון זו רבת-הערך ביותר כיון שהכילה את כל הטנקים מסוג „גראנט” (“Grant”), שהיו מצויים אותה שעה — 69 במספר. הללו הלכו ונתרבו מיום ליום, בהגיע טנקים נוספים מן הסדנאות; כאשר נפתחה המערכה היו מצויים בבריגדה זו 92 „גראנטים”.
הדיביזיה ה-44 (שזה עתה הגיעה מאנגליה), פחות הבריגדה ה-132, עסקה בהקמת מערך הגנה על רכס על-אל-חלפה. היה זה מערך-המפתח בגזרתי שלי.

רוח הגייסות והאימונים

רוח הגייסות היתה רמה. הם היו מנוסים בלחימה במדבר, בעלי כושר-גופני ולא הראו שום אות של דכאון. מכל-מקום היו נבוכים, ולדעתי איבדו מקצת מאמונם במצביאיהם. מותו של גנרל גוט (Gott) השרה, ללא-ספק, דכאון על כולם, כיון שהיה מפקד-קורפס אהוב עד למאוד. אותה שעה לא אהבו את גנרל מונטגומרי; ואילו לגבי-אני היו שלושת השבר-עות הראשונים קשים מאוד. היה ברור שהייתי מנעריו של „מונטי”, ברפי היו לבנות, ידעתי רק מעט על לחימה במדבר, וכל לוחמי המדבר הותיקים הסתכלו עלי בחשד רב. הצרה היתה בכך שכל פקודה מפקודותי היתה מעוררת דין-ודברים ורק אחרי שנפ-לו בחלקי סצינה אחת, או שתיים, בלתי נעימות שופר המצב.

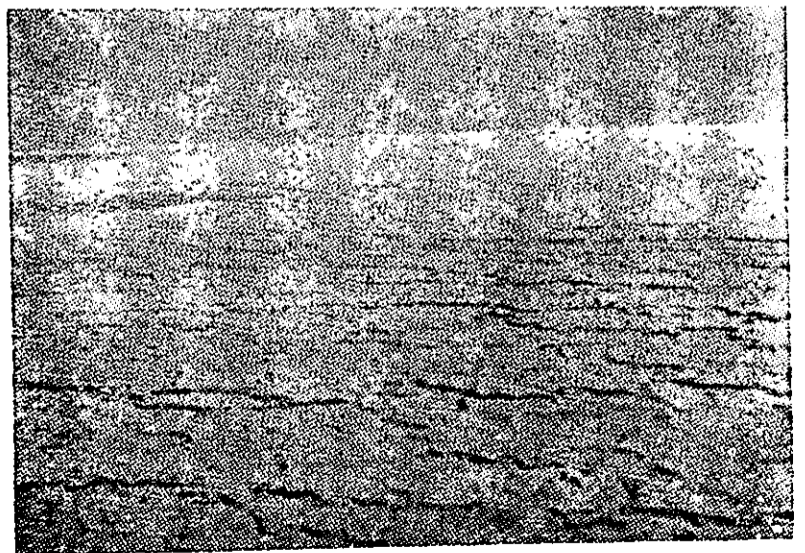
רמת האימון היתה בלתי-אחידה. כמעט כל עוצבה האמינה אמונה לוחטת בשימוש ב„שדרות ג'וק"³. הם היו מורגלים לתנועה בממדים ניכרים וללחימה בטוחים ארוכים — מטרה שלשמה היתה „שדרת ג'וק" תכליתית ביותר. אולם, לא הבינו את הצורך בריכוז, בעיקר ריכוז של אש ארטילריה — ולכן לא היו מוכנים, מנקודת-ראות אימונים, לאותו סוג של מער-כה שעתידה היתה להתפתח בגזרה הצרה אשר אר-תה החזקנו. מערכה זו היתה עתידה להיות התנגחות חזיתית, מערכה שבה יחידות ועוצבות חייבות ללחום כיחידות שלמות ולא להתפרק לשדרות קטנות של פלוגה, וכדומה.

(3) “Jock Columns” על שם ג'וק קמבל. צוטיקרב מעורב-יחילות, בהרכב שונה, כגון: שתי פלוגות רגלים מוסעות, סוללת תותח-שדה, מספר תותחי נ"ט; או הרכב בים אחרים הדומים לזה. אורח הפעולה בהם היה בעיקר פנגד מוצבים קטנים, חנייות — וכן נהגו לפעול לאגפים, בתנועות לפיתה וכד'. — המער.

— משום שהעמדות היו ערוכות לעומק, מוחזקות בידי גייסות טובים ומנוסים ומוגנות היטב בשדות מוקשים. בריגדת השריון ה-23, מצוידת בטנקים „ואלנטיין” (“Valentine”), היתה ערוכה לעומק על רכס רואיסאט, למקרה של חדירה למרחב חיוני זה. עד כאן אשר לקורפוס ה-30.

בגזרה הדרומית החזיק הקורפוס ה-13 (— מימין לשמאל —) במערך כדלקמן: מימין — הדיביזיה הנירזילנדית ה-2 (בת שתי בריגדות נירזילנדיות בלבד, מפני שהבריגדה הנירזילנדית ה-4 נמצאה בקהיר — בתהליך של התארגנות לבריגדת-שריון). כדי למלא את חסרונה של הבריגדה השלישית הועמ-דה הבריגדה ה-132 מהדיביזיה ה-44 תחת פיקוד הנירזילנדים. הדיביזיה הנירזילנדית החזיקה במערך חזק מאוד, מוגן-היטב בשדות מוקשים, כשאגפה השמאלי מובטח ע"י רגימנט-חיל-הפרשים הדיביזיורי נ"י שכלל 28 טנקים „סטיוארט” (“Stuart”) אשר כונה “Honey”). תותחו של טנק זה, שהיה בן 37 מ"מ (מקביל ל„דרליטראון” הבריטי) היה קטן וקצר-טוח מכדי התמודד עם תותחיהם של הטנקים הגרמניים. במקום זה לא היתה כל סכנה של חדירת אויב. אחר-ריהם היתה ערוכה, בדלילות, דיביזית השריון ה-7: בריגדת-המנוע ה-7 מימין, ובריגדת-השריון-הקלה ה-4 משמאל (האחרונה נמצאה על פני התנאי של גבלה). באגף השמאלי, שנמצא בתוך שקע קטרה, החזיקו המכוניות המשורינות של רגימנט ההוסארים (Hussars) ה-11 ושל רגימנט „חניתות” (Lancers) ה-12, שפעלו תחת פיקודה של דיביזית השריון ה-7. מאחורי חזיתה של דיבי-

(2) רגימנט פרשים שהיה מסופח לדיביזית רגלים לצרכי סיוור, משמרות-אבטחה, פשיטות ותגרות — ובתקופה הנ"דונה כבר הפך ממוכן: כרגיל רגימנט מכוניות-שריון, ולעתים טנקים קלים. — המער.

שקע קטרה — האגף הדרומי של הזירה

הוא היה טוב מהטנקים האיטלקיים והביא די תועלת בתפקידי סיור, או בפגיעה בכלי-רכב "רכים". אולם לא היה טוב להתנגחות בין טנקים. על ה"הוני" ("סטיוארט") ניתן היה לסמוך מבחינה מכנית, אולם חסר היה כובר מהלומה, ולא היה אלא טנק סיור.

התכנית להדיפת התקפה גרמנית

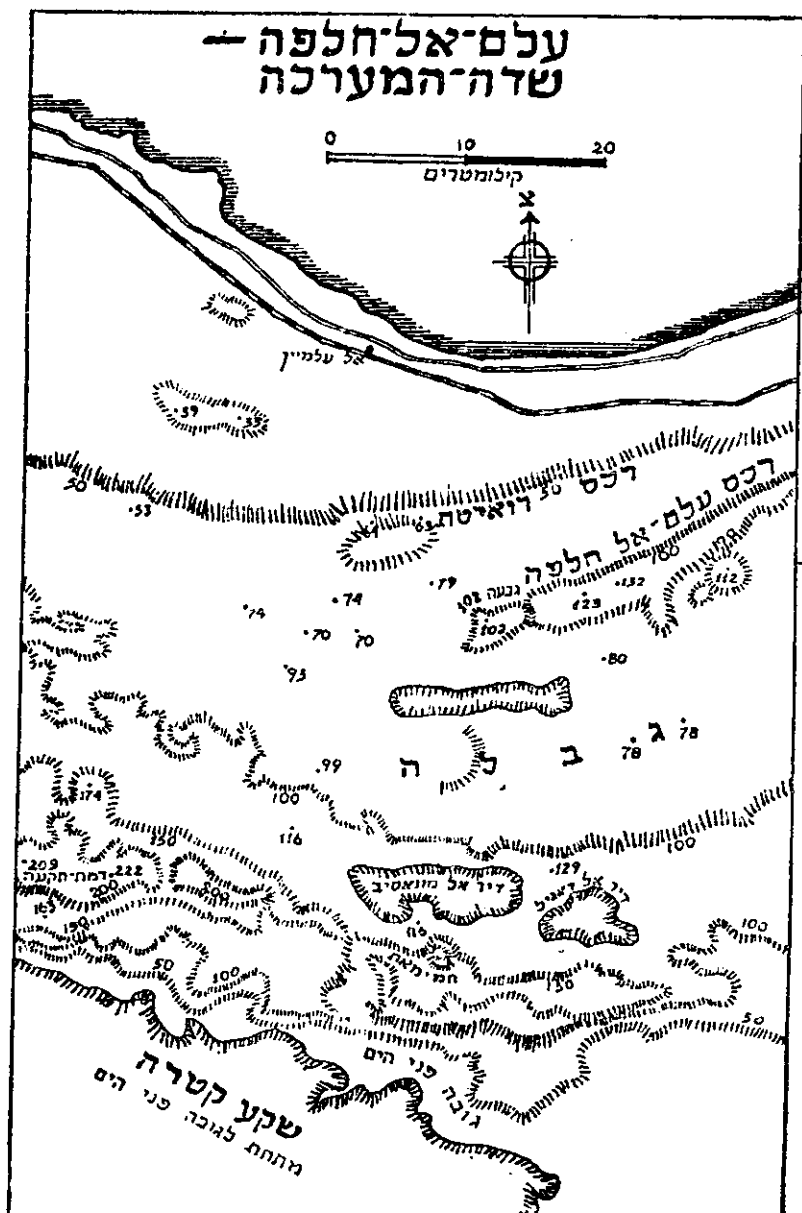
בריגדת-השריון ה-22 היתה ערוכה 7 או 8 ק"מ מדרום לרכס על-אל-חלפה — תחת פיקודה של דיביזיית-השריון ה-7 — ועסקה בתרגול של שורת התקפות-נגד; לכל התקפת-נגד כזאת ניתן שם של ציפור: "חרטומן", "נקר" וכדומה. התכנית היתה כי ברגע שיבקיעו הגרמנים את חזית בריגדת-המנוע ה-7 תנחית כנגדם בריגדת-השריון ה-22 התקפת-נגד של שריון. בינתיים תחזיק הדיביזיה ה-44 החזקה-היטב את רכס על-אל-חלפה ובריגדת-השריון הקלה ה-4 תעשה כמיטב יכולתה כדי להחזיק בתואי גבלה.

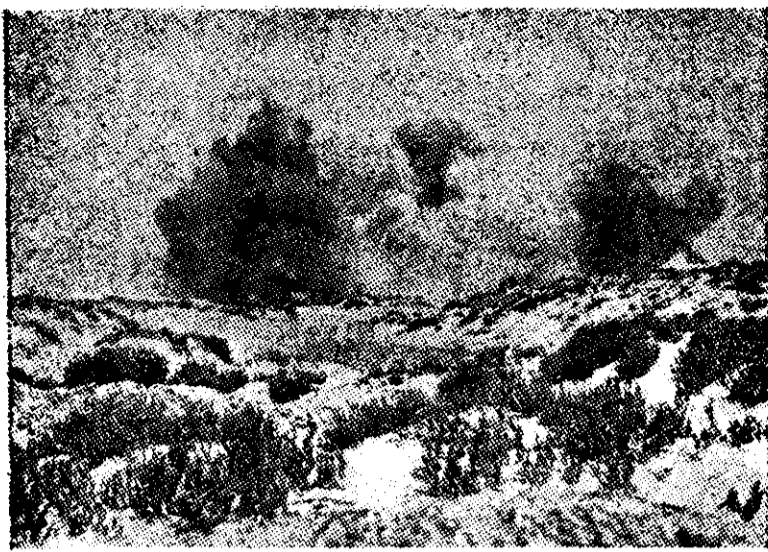
במלחמת המדבר היתה זו הפעם הראשונה שהת-חלנו לרכוש לעצמנו עדיפות אוירית כלשהי. לרשר-תנו עמדו 24 טייסות (Squadrons) של מטוסים מטיי-פוסים "קטיהוק", "תומהוק", "הוריקן", "ספיטפייר", "בלטימור" ו"בוסטון". ("Kittyhawk", "Tomahawk", "Hurricane", "Spitfire", "Baltimor", "Boston") הגרמנים עדיין הפעילו את מטוסי ה"שטוקה" ("Stuka") שלהם פעילות רבה.

השואת כוחות-השריון

כאמור, היה הטנק "מלכת-שדה-הקרב". הטנקים הטובים ביותר היו מצויים בקורפוס האפריקאי. לר-שותו עמדו 234 טנקים, "סימן 111", "סימן 1V" ו"סימן 1V מיוחד". ואילו לנו לא היו טנקים שישתוו לאלה — לא בעצמת התותח ולא במשקל השריון. הטוב שב-טנקים שלנו היה ה"גראנט", שהיה חמוש תותח בן 75 מ"מ, אולם היה נחות לגבי הטנקים הגרמניים משום שתותח זה הותקן לצדו של הנהג וכדי להשיג צידוד גדול לאישו היה הטנק חייב לנוע. נוסף לזאת קשה היה — מאותה סיבה — להשיג בטנקים אלה מצב של עמדות טובה⁴. מכל-מקום, 92 אלה היו הטובים בין הללו שברשותנו. 69 מהם היו מצויים בבריגדת-השריון ה-22, אשר כל רגימנט שלה: לל-שתי גונדות כבדות בעלות טנקים מסוג "גראנט" וגונדה קלה אחת, בעלת טנקים מסוג "קרוסידר" ("Crusader"). טנקים אלה היו כה חשובים עד שנהגו לקרוא לבריגדת-השריון ה-22 "תקותה האחרונה של מצרים". הבריגדיר רוברטס, מפקדה, היה למולנו מפקד הטנקים הטוב ביותר שלנו. שני בטיבו ל"גראנט" בא ה"וואלאנטיין", אשר 149 מסוגו רוכזו בבריגדת-השריון ה-23. ה"וואלאנטיינים" היו טנקים כבדי-שריון למדי, אולם עקב היותם חמושים ב"דר-ליטראונים" (תותחים בני 2 ליטראות) בלבד לא יכ-לו לפגוע באלה הגרמנים מטוח רחוק. מכל-מקום אילו יכלו להציבם בעמדה כזו, אשר בה יתקלו בהם הגרמנים בהפתעה, בטוח קרוב, כי אז היו תכליתיים למדי. יתר הטנקים שלנו היו "קרוסידר"ים ו"סטיר-ארט"ים. ה"קרוסידר" לא היה טנק טוב — שריונו היה דק מדי ולא ניתן לסמוך עליו מבחינה מכנית.

(4) אמנם, במצב של עמדת טובה ניתן היה להפעיל את התותח הנוסף שהיה לו בן 37 מ"מ, אשר היה מותקן בצ-ריח. אולם, כאמור, תותח זה נחות היה בהשוואה לאלה הגרמנים — המער.

איזור אל-עלמיין

שינוי התכנית

על יסוד הערכת-מצב זאת בנית את תכנית המחודשת. דבר זה מראה עד כמה יכול קצין-מטה צעיר להשפיע על תכנית המפקד כאשר הוא שולט היטב בחומר שלפניו ויודע יפה את מלאכתו.

מערבה לרכס על-אל-ח'לפה ובסמוך לו נמצאה נקודה 102, הגבוהה ביותר שברכס — נקודה שכרגע לא הוחזק בה. אם, לאחר מסעם מזרחה, יפנו הגרמנים צפונה ויתפשו שטח נישא זה — כי אז יוכלו לחלוש על עמדותיה של הדיביזיה ה-44 שעל רכס על-אל-ח'לפה; וכן, יימצאו במצב טוב, שממנו יוכלו לתקוע טריז לתוך מערך הקורפוס שלי ולתקוף את רכס רואיסאט מדרום. על-כן צייתי על בריגדת-השריון ה-22 לחפר את הטנקים שלהם בעמדות טובה מסביב לנקודה 102, כשהם מוגנים במסך נגד-טנקי ונחמכים בארטילריה שלהם-עצבם וכן בזאת של הדיביזיה ה-44.

למעשה הוכן מערך זה באופן כה יסודי עד כדי תקיעת מוטות-כיוון, בטנחים שונים, ממול לעמדות הטנקים, לעבר המדבר. מכל-מקום, עדיין היה פער בין הקצה המערבי של מערך זה לבין הקצה המזרחי של ה"קופסא" הדיביזיונית הנירזילנדית.

שאלתי את גנרל מונטגומרי אם יעמיד את בריגדת-השריון ה-23 תחת פיקודי במקרה שיתגלה — לאחר התחלת הקרב — כי ה"קורפוס האפריקאי" כולו נמצא דרומה מאתנו. הוא ענה בחיוב. פקדתי על בריגדיר ריצ'רדס לערוך סיור לצורך תזוזה מרכס רואיסאט למטה למערך של מדרון-אחורי (הפונה דרומה), אשר יקשר את בריגדת השריון ה-22, אשר בנקודה 102, עם רגימנט-הפרשים-הדיביזיוני של הדיביזיה הנירזילנדית. תכניתי היתה, איפוא, להחזיק

תכנית זאת לא נשאה חן בעיני משום שנראה לי כי בזאת נהיה מטילים להסתערויות-מצח את היחידים מבין הטנקים שלנו, אשר יכלו להתחרות באיזה שהיא מידה בכלי-הקרב הגרמניים — וזאת, כשהאויב עולה עלינו במספר כליו ובטיב תותחיו. זאת ועוד — לא יכולתי לתאר לעצמי שתהיינה ברשותי ידיעות מדויקות במידה מספקת כדי לדעת מתי להנחית התקפת-נגד זאת ואם להנחיתה כל-עיקר. על-כן שיניתי את התכנית.

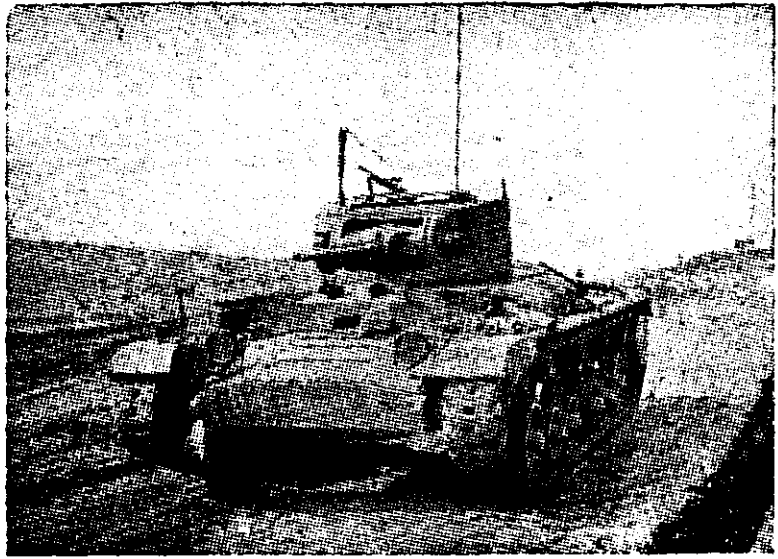
הערכת-מצב

נפגשתי עם קצין המודיעין של הקורפוס וביקשתי ממנו את הערכתו לגבי מגמות הגרמנים באשר לבחירת מקום החדירה ובאשר לנתיב ההתקדמות שלהם. לדעתו היו אפשרויות החדירה שתיים: האחת — בין רכס רואיסאט לבין רכס על-אל-ח'לפה, והשנייה — בין רכס על-אל-ח'לפה לתואי של גבלה. הוא היה סבור כי יבחרו באפשרות השנייה, מול גזרת הקורפוס ה-13, שמערכו דליל יותר. ואילו בהמשך נתיב התקדמותם תהיינה פתוחות בפניהם שתי אפשרויות משנה: האחת — חדירה עמוקה לכל ארכו של רכס על-אל-ח'לפה ובקצהו של הרכס — פניה שמאלה דרך עורפו של המערך הבריטי, אל כביש-החוף. והשנייה — לאחר התקדמות קצרה-יותר חדירה צפונה כבר בין גבעה 102 לבין רכס על-אל-ח'לפה — ישר אל כביש-החוף. לדעתו, אמר, יבחרו הגרמנים באפשרות-המשנה השנייה עקב המחסור החמור בדלק, אשר סבלו ממנו. הוא סבור היה כי יזדרזו על-כן להגיע אל כביש-החוף בנתיב הקצר ביותר.

גבעות מצפון לשקע קטרה

צ'רצ'יל, בלות גנרל מונטגומרי, לביקור במפקדה הקדמית שלי. הוא ביקש לדעת מהן תכניותי. הסברתי לו את כונתי ביצירת מצב אשר בו יתקלו הגרמנים, בכל כיוון שיפנו, בבריגדת השריון אחת שתחסום את דרכם מכיוון החזית בעוד שבריגדת השריון האחרת תערוך התקפת נגד כלפי אגפם; ואילו דיביזיית השריון ה-7 (זו הנחותה בשריונה ובחימושה) תפעל כנגד כלי הרכב ה"רכים" — כמעשה כלב טורף שפן. תכנית זו היתה למורת רוחו. "עליך לתקוף, לתקוף, לתקוף!" — אמר — "טנק טורף טנק". בדרכם חזרה למפקדתו של גנרל מונטגומרי אמר לו צ'רצ'יל: "מי זה מפקד הקורפוס הזה? החזר אותו לאנגליה!"

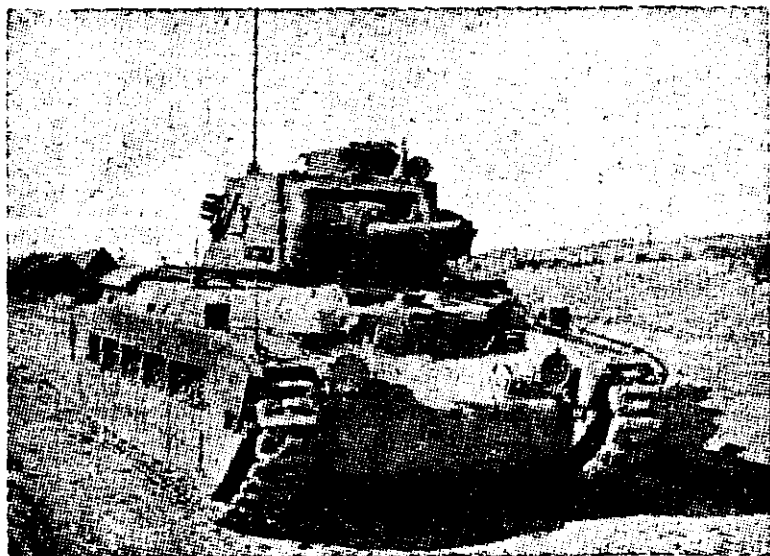
טנק בריטי מטיפוס "ולנטיין"

תרגילים

לאחר שתכננתי תכנית זו ערכתי שני תרגילים פיקוד כדי שכל אחד ידע את התפקיד שנדרש ממנו לבצע. ככל שיראה הדבר מוזר התפתחה המערכה באורח שדמה כל-כך לזה שציפינו לו, עד כי אמרו לי אח"כ מפקדי הבריגדות שמדי רצותם לדעת מה יקרה להלן — הסתכלו בתרגיל.

הונאה

דמיינו הטנקים פעלו, כאמור, בדרום תחת פיקודה של אחת מבריגדות השריון של דיביזיית השריון ה-7. כן בוצעו פעולות חפירה גרחבות סביב התוואי של גבלה כדי ליצור במרחב זה את הרושם המוטעה של עצמה. נוסף לכך הופלה בהצלחה לידי

טנק בריטי מטיפוס "מטילדה"

כאן בכל תוקף מתוך שהנחתי כי חדירת הגרמנים תחול דרומה לנקודה זו.

אותה שעה הופיעה תגבורת בלתי צפויה בדמותה של דיביזיית השריון ה-10, שהיתה מורכבת מבריגדת שריון אחת (ה-8, מצוידת ב"גראנט"ים, 66 במספר). קודם לכן העמדתי את בריגדת השריון ה-22 תחת פיקוד ישיר של הקורפוס. עשיתי זאת כדי למנוע הטלת המערכה של עוצבה רבת-ערך זו ברגע שאי-נו נכון. עם זאת ידעתי כי אני משבש בכך את ה"תמונה" כיון שאל לו לקורפוס לפקד על בריגדה ישירות. ברגע שהופיעה דיביזיית השריון ה-10 העמדתי את בריגדת השריון ה-22 תחת פיקודה וכך נמצאו כל הטנקים הכבדים שברשותי בדיביזיה אחת, בפיקודו של מפקד מנוסה בלחמת מדבר, אלק גייטהאוס (Gatehouse). לאחר שדנתי עמו במצב פקדתי עליו להציב את בריגדת השריון ה-8 דרום-מזרחה לרכס על-סאל-חלפה מתוך כוונה כי במקרה שיערכו הגרמנים חדירה עמוקה יתקלו בבריגדה זאת, כשהיא נמצאת בעמדות טובה, מגוננת ע"י מסך נגד-טנקי — ובאותו זמן עצמו תוכל בריגדת השריון ה-22 לפעול כנגד אגפם. והיה, אם יפנו צפונה יתקלו בבריגדת השריון ה-22 (כמתואר לעיל) בעוד שבריגדת השריון ה-8 תפעל כנגד אגפם. דיביזיית השריון ה-7 נצטווה להחזיק בתואי של גבלה כל עוד תוכל — ולפעול צפונה בטנקים הקלים שלה נגד כלי הרכב ה"רכים" של הגרמנים, משיזדמן לה.

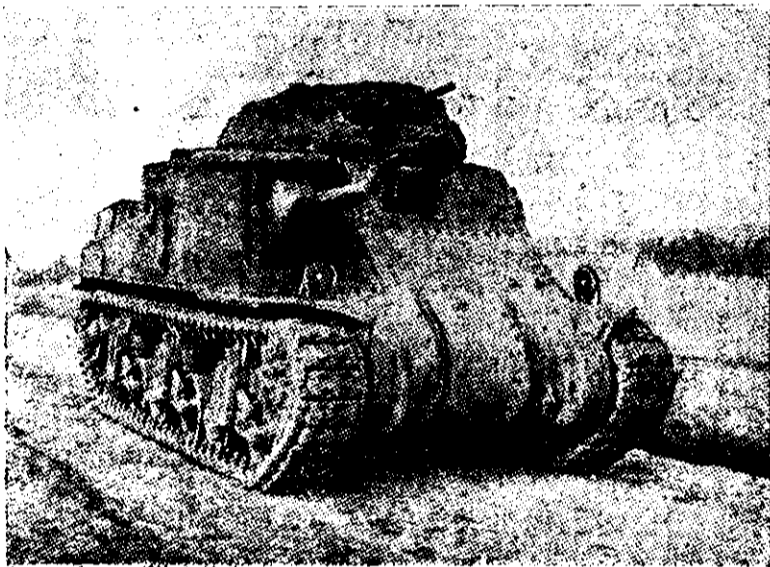
לדיבזיה זו צורפה גם יחידת דמאי-טנקים, כדי להגביר את רושם המערך.

באחד מימי התכונה הגיע ראש הממשלה, וינסטון

רומל קיבל את ההוראות דלקמן:

- (1) להחזיק בכל מחיר בחזית הנוכחית משקע קטרה ועד לים, מול אל-עלמיין;
- (2) להביס את האויב ממערב לדלתה של מצרים; לכבוש שלושה יעדים;
- (3) אלכסנדריה ומספר מעברות-הנילוס;
- (4) מרחבה של קהיר ומעברות-הנילוס שבאותה סביבה;
- (5) תעלת סואץ.

הוטל על רומל לבחור את המועד להתקפה. מכל-מקום, עקב פגיעות בתחבורה הימית הגרמנית נמצא במצוקה רבה בדלק וכן באמצעי תובלה מנועיים לדיביזיה ה-164.

טנק אמריקאי מטיפוס „גרנט“

רומל היה חייב לפעול בלילה כיון שביום לא ניתן היה לפרוץ את שדות המוקשים. נדרש לו ליל-ירח מלא כדי לפרצם ללא אבידות כבדות מדי, (באותה תקופה נהגו לקרוא לירח במילואו, „ירח רומל“ — „Rommel Moon“ בשל מנהגו של הלה לתקוף בליל לוח של ירח מעין זה). צרכים אלה הצביעו על השבוע האחרון של אבגוסט או השבוע הראשון של ספטמבר כמועד לפתיחת הפעולות. הערכתו היתה שהארמיה ה-8 הולכת ומקבלת תגבורות — ואם לא יוכל לתקוף תוך „תקופת-הירח“ הבאה, הטיל ספק בכך אם יהיה די חזק עד כדי לתקוף בכלל. ב-28 באבגוסט הגיעו 3 אניות נושאות דלק וכלי תובלה לטוברוק. דבר זה נתן בידי רומל דלק כדי 400 ק"מ לכל כלי-רכב וכלי-שריון. על כן החליט לתקוף בליל 31/30 באבגוסט. תכניתו היתה לעבור על פני שדות המוקשים בחצות

הגרמנים „מפת-עבירות“ מזויפת; זאת היתה לנו לעזר רב כיון שרבים מכלי-הרכב הגרמניים נתקעו אחר-כך בשקע ראגיל, אשר צוין כשטח בעל עבירות יוצאת מן הכלל באותה מפה, אף כי למעשה היתה קרקעו רכה עד מאוד.

30—31 באבגוסט

בלילה של ה-30 באבגוסט ערכתי ביקור בדיביזיה הנירזילנדית אשר ביצעה אותה שעה אחת הפשיטות. מפקדה של דיביזיה זו היה הגנרל פרייברג, בעל צלב-ויקטוריה. הוא היה מפקד נמרץ ניתן היה לסמוך עליו. בשעה 22.00 יצאתי לחזור במכונית למפקדתי כאשר לפתע הווארו השמים בפגזי-תאורה, רקיטות למיניהן התנשאו באויר וכדומה. משהגעתי למפקדתי נודע לי כי רומל תקף את שדות המוקשים, שכלפי מערב, בחזיתה של בריגדת-המנוע ה-7.

מאוד חפצתי להשאר במקום ולעקוב אחר התפתחות הקרב. אולם ידעתי כי בלילה לא תחול כל התפתחות שהיא וכי בעת זו לא יהא בידי להביא תועלת, על-כן החלטתי לפרוש לשוחתי ולשכב לישון — ובכך להפגין בפני המטה את בטחוני בתכניותינו ובאורח בצוען בידי העוצבות. כשהתעוררתי למחרת בבוקר נתאויתי לרוץ לקרון המפקדה לשמוע את החדשות על מה שנתרחש במשך הלילה. אולם ידעתי שדבר זה יעשה רושם רע על האנשים. על-כן ריסנתי את עצמי, במאמץ רב, היצאתי את צעדי וקרבתי בהליכה איטית לקרון המפקדה.

רומל — הוראות ותכנית

כאן המקום לפנות לרגע ולבחון את צד האויב בתמונה.

טנקים אמריקאיים מטיפוס „סטיוארט“

שוחות אישיות של רגלים גרמניים באחת הגזרות של מערך „קיפוד“ במדבר המערבי.

בחזיתה של בריגדת-המנוע ה-7. מערכו היה (מימין לשמאל) כדלקמן:

- קבוצת-סיוור מורכבת מבטליוני הסיוור של כל הדיביזיות; נועדה לפעול כמשמר האגף הימני.
- הקורפוס האפריקאי הגרמני מורכב מדיביזיות-השריון ה-15 וה-21; בס"ה 234 טנקים.
- הקורפוס האיטלקי ה-20 מורכב מהדיביזיות „לי-טוריו“ ו„אריטה“; בס"ה 281 טנקים.
- הדיביזיה הקלה ה-90 בעלת עצמה רבה בתותחים נגד-טנקיים; נועדה לפעול כמשמר האגף השמאלי.
- אוגדת-קרב מתוך הקורפוס ה-10 מורכבת מבריגדת-הצנחנים „ראמקה“, מדיביזיות-הצנחנים „פול-גורה“ בתוספת 2 בטליונים מ„ברשה“; משימתה של אוגדה זו היתה — להחזיק את „ציר-הדלת“ של נקודת-החדירה ההתחלתית מצפון.

טרם ההתקפה אמר רומל שיוכל להביס את הארמיה ה-8, אולם כתוצאה ממחסור בדלק, לא יוכל להבטיח כי יצליח ללכוד את יעדיו המאוחרים-יותר. נתיב פעולתו בעתיד, אמר, תלוי יהיה באופן שבו יתפתח הקרב. הוא ציפה על גייסותיו המוליכים בראש לחדור לשדות המוקשים שלנו בחצות, ולנוע 20 ק"מ מזרחה כדי שיהיו במצב שבו יוכלו לפנות צפונה ולתקוף את רכס על-אל-ח'לפה בשעה 05.00. מובן שלוח-זמנים זה לא ניתן לקיימו בשום פנים.

ה-31 באבגוסט

עם שחר נהדפה בריגדת-המנוע ה-7 אל מאחורי שדה המוקשים השני; אולם נצטוטה להחזיק בשדה המוקשים השלישי בכל מחיר. הראות מעל-לראש היתה גרועה ועל-כן לא יכלו חילות-האוויר שלנו לפעול. באופן מוזר למדי, היתה הראות על פני הקרקע די טובה וממפקדתי יכולתי לראות את גוש כלי-הרכב שהיו העוצבות התוקפות כשהוא נע לאטו מזרחה אל תוך המערך שלנו.

בשעה 11.00 זיהינו את שתי דיביזיות-השריון ה-15 וה-21 — מדרום לנו. טלפנתי לגנרל מונטגומרי ודרשתי את שחרורה מתפקיד של בריגדת-השריון ה-23 ואת הצבתה לרשותי. הוא העמיד בריגדה זאת — פחות שלוש גונדות — תחת פקודתי. יחידות הבריגדה נעו לעמדותיהן שהוכנו מראש באגפה המערבי-

בי של בריגדת-השריון ה-22; עד שעה 13.00 כבר היו בתוך העמדות.

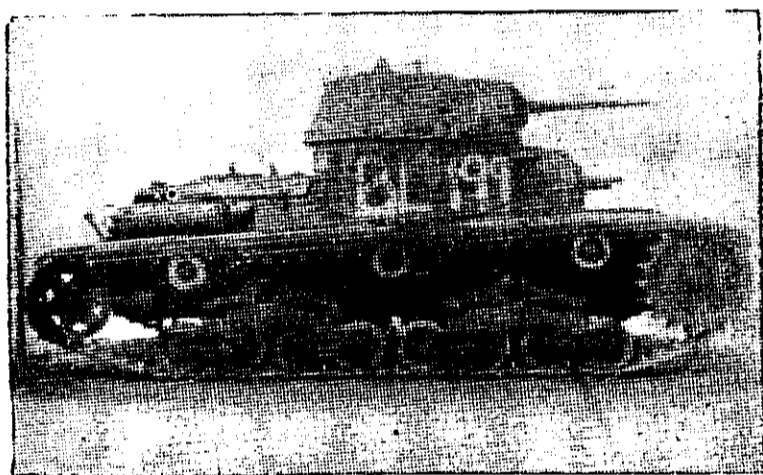
בשעה 12.00 הפסיק האויב את תנועתו כדי למלא דלק מחדש. היה זה רגע קריטי. האם ימשיך בתנועת לפיתה רחבה, או היפנה צפונה נגד עמדותינו שהוכנו בדקדוק רב? כאשר חידש את תנועתו בשעה 13.00 שינה את כיוונו — לשמחתנו הרבה — צפונה. בשעה 17.30 הטיל התקפה, בעצמה של כ-120 טנקים על העמדות בהן החזיקה בריגדת-השריון ה-22 מסביב לנקודה 102. הוא הצליח לחדור את קו החזית של רגימנט-ה„יומגרי“ הלונדוני ה-4⁵. אולם, פיק רוברטס, מפקד הבריגדה, העביר את ה„גריז“ (Royal Scot Greys) ממקום כרוזבה וסתם את הפריצה. הטנקים של הגרמנים הוכו ונגרמו להם אבידות ניכרות. אחדים מהם הצליחו, אמנם, להתקדם בהדרגה וללפות את אגפנו הימני; ששה מהם ממש נשארו למשך הלילה בתוך אזור רכב התובלה של הרגימנט הראשון של ה„ארטילריה-המלכותית הרכובה“.

(5) יומגרי — רגימנט של פרשי הצבא הבריטי-טוריאלי הבריטי; אשר במהלך מלחמה"ע ה-2 הפכו ממכונים. — המער.

ה'2 בספטמבר

ביום זה תקפו הגרמנים התקפות קטנות בלבד
בנסותם לפתות את הטנקים הכבדים שלנו ולמשכם
אל עמדות התובה של טנקיהם-הם. אילו היטלנו את
הטנקים הכבדים שלנו היו הללו נתקלים במסך הנגד-
טנקי של רומל וקרוב לוודאי כי אבידותינו עתידות
היו להיות גדולות למדי. לא הרשיתי לטנקים כל-
שהם לתקוף. אולם אמרתי למפקדי הדיביזיות להציק
לגרמנים באמצעות ה"קרוסידר"ים וגונדות הטנקים
הקלים שלהם. שוב הופצצו הגרמנים הפצצות כבדות
מן האויר במשך כל היום. בערב קלטנו באלחוט את
מצבת הטנקים הגרמניים שהראתה כי עמדו לרשותם
רק 131 טנקים במצב כשיר. במלים אחרות, כבר איב-
דו למעלה מ-100 טנקים.

הדיביזיה הנירזילנדית ה'2 נצטוותה לתקוף בלי-
לה שלאחר זה היינו, ליל 4/3 בספטמבר בכיוון דרומי
כדי להתחיל בסגירת הפירצה מאחורי הגרמנים אשר
חדרו לתוך המערך שלנו. תכניתו של גנרל פריברג
היתה לתקוף עם הבריגדה ה'132 מימין ועם הגדוד
המאורי ה'28 (מן הבריגדה ה'5) משמאל.

טנק איטלקי M-13

במשך הלילה 4/3 בספטמבר, הונחתה ההתקפה
הנירזילנדית. בשמאל הבקיעו המאורים והגיעו אל
היעד שנקבע להם — שקע מונאסיב — אולם בגזר-
תה של הבריגדה ה'132 נשתבש הכל. היה זה להם
הקרוב הראשון במדבר והלואי ויכולתי לתת להם
מבצע קל יותר.

בדיעבד, לקחו אתם אמצעי תובלה מרובים מדי,
הללו התפוצצו, צלליותיהם של הגייסות המתקיפים
בלטו לאור השלהבות — ולוח הזמנים שובש כולו.
ההתקפה שהיתה צריכה להיות התקפה שקטה הפכה
להיות לענין רועש מאוד. הבריגדה איבדה את שליטת-
תה על היחידות התוקפות ורק לבסוף יוצב המערך
— כמחצית הדרך אל היעד. אעפ"כ הבחינו הגרמנים
בסימני-הסכנה — ולמחרת נסוגו בקצב מלא.

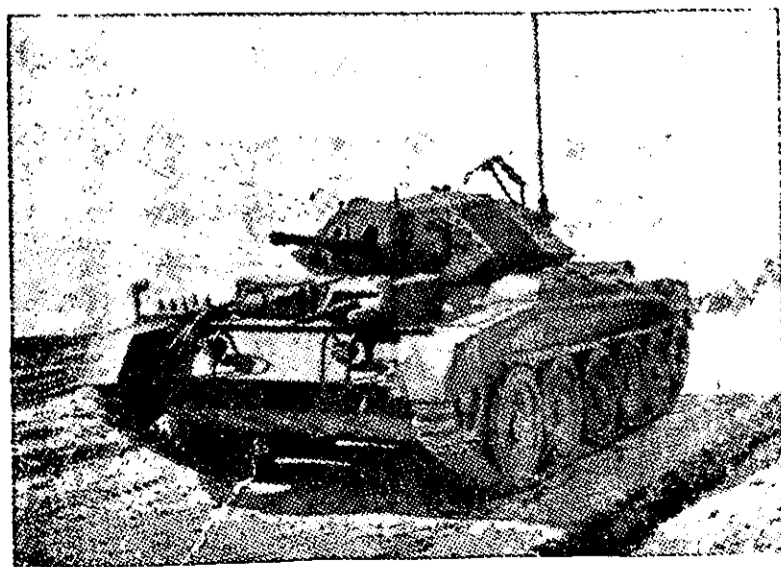
לאחר שהגרמנים "נקשרו" לפעולה מסוימת —
וכיוון התקדמותם היה ברור — החלה בריגדת-השר-
יון ה'8 לנוע כנגד אגפם. עם חשיכה נסוגו הגרמנים
דרומה, למשך הלילה.

ה'1 בספטמבר

ה"קורפוס האפריקאי" נע שוב קדימה להתקפה
והפעם — בתנועת לפיתה סביב אגפה המערבי
(ימני) של בריגדת-השריון ה'22; אולם בעשותו כך
נתקל התקלות-פתע בבריגדת-השריון ה'23 בעמדות
התובה שלה. התוקפים נרתעו לאחר שסבלו אבידות.
בינתיים תקפה בריגדת-השריון ה'8 את האגף הגרמ-
ני — אולם היתה זו לאנשיה הפעם הראשונה שהש-
תתפו בקרב-טנקים גדול ועדיין לא היו מאומנים.
יחידותיה נתקלו במסך נגד-טנקי ואיבדו 11 טנקים.

הראות נשתפרה וחילות-האויר שלנו הנחיתו הת-
קפות כבדות על הגרמנים. הארטילריה הדיביזיונית
ה'44 אף היא הטילה כמויות גדולות של פגזים על
הטנקים ועל כלי-הרכב ה"רכים" הגרמניים, אשר
התרכזו בדרום. בערב נסוגו הגרמנים ובריגדת-השר-
יון ה'8 יצרה מגע עם בריגדת-השריון ה'22.

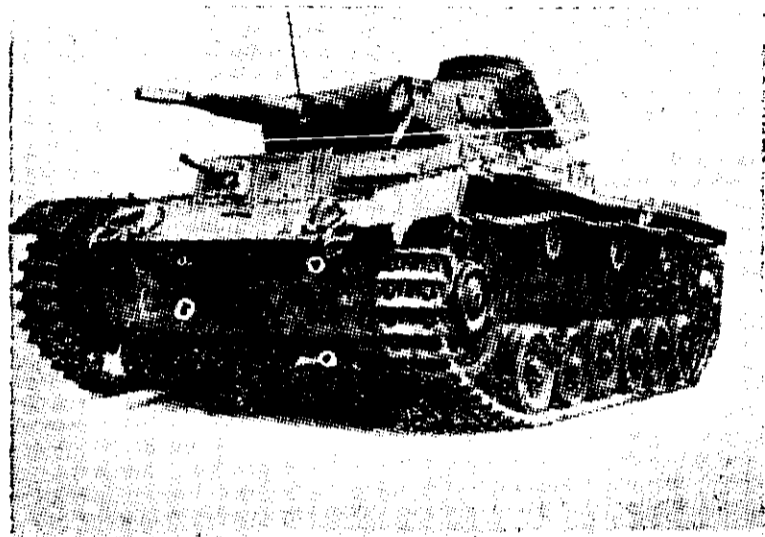
באותו ערב צלצל אלי גנרל מונטגומרי ואמר כי
אין ספק שהמערכה נסתיימה. הוא הציע להתחיל
לדלדל את גייסותינו כדי ליצור את הקורפוס ה'10
לקראת מערכת אל-עלמיין. כזה היה גנרל מונטגומ-
רי: תמיד התכוון למערכה הבאה. אף בתכנון את
מערכת עלם-אל-חלפה תכנן את הדברים באופן כזה,
שהגייסות ייצאו ממערכה זו במצב שיאפשר להן
לפעול פעולה של הכרעה במערכת אל-עלמיין
— כי אותה ראה כמכרעת בזירת הפעולות.

טנק בריטי מטיפוס "קרוסידר"

ביום זה נמשכו תגרות עזות באמצעות גונדות קלות, הפגזות כבדות, והפצות מן האויר כבדות — ועדיין לא נתפתיתי להשתמש בגונדות הכבדות. זיכר רונא כי הפקודה אשר קיבלתי היתה: לא להפגע במערכה זו.

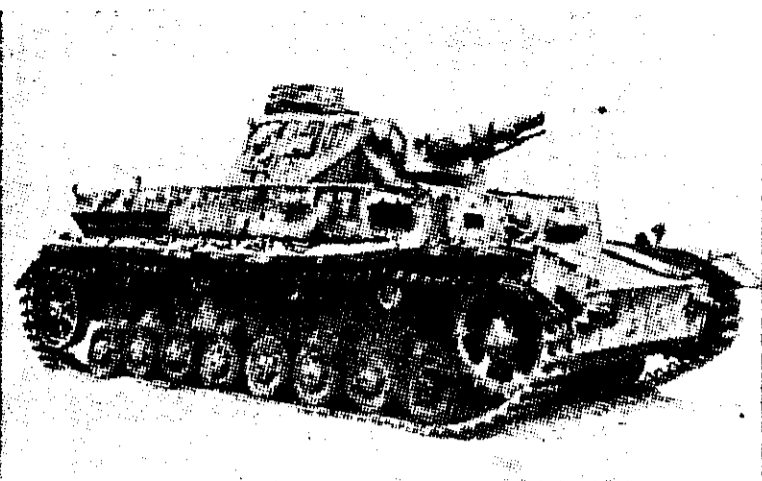
ב־7 בספטמבר שותקה המערכה והנחנו לגרמנים את הבעלות על ה"מצפה" של חמימא. דבר זה הטריד אותי כיון שהתואי שלט על כל האגף

הטנק הגרמני "Mark III" (חמוש בחותח קצר־קנה בן 50 מ"מ)

השמאלי, אבל גנרל מונטגומרי היה תאב במיוחד להראות לגרמנים את כל תכניות ההונאה אשר היה בכונתו לערוך למענם במרחב זה לקראת מערכת אל־עלמיין הממששת ובאה.

בכך נסתיימה המערכה. הגרמנים השאירו מאחור ריהם כמויות ניכרות של טנקים ושל כל־רכב שרור פים.

הטנק הגרמני "Mark IV" (חמוש בחותח קצר־קנה בן 75 מ"מ)

סיכום

אני סבור כי הלקח העיקרי של מערכה זו טמון בדברים דלקמן:

- (1) החשיבות שבבחירת השטח החיוני להגנה — והחשיבות שבהחזקתו בעוז;
- (2) הצורך בריכוז;

(3) הצורך בשיווי משקל, היינו — להמנע ממה שמונטגומרי תיאר כ"טקטיקה של תרנגולת רטובה" לאמור: לרוץ הלוך ושוב על פני כל השטח כדי להגיב, כביכול, על תנועות האויב. אם כי מערכה זו היתה מערכת הגנה הצלחנו להכניס את האויב ל"תלם" כדי שיתאים עצמו להיערכות שלנו (דרך אגב, מכל המערכות אשר לקחתי בהן חלק במלחמה זו — חוץ לכיבוש טוניס — היתה זו המערכה היחידה אשר נתפתחה כולה בדיוק לפי התכנית);

(4) הצורך לצפות קדימה; גנרל מונטגומרי תכנן את אל־עלמיין אף לפני שמערכה זו החלה.

